



Др арх.Милка Чанак Медић

ПРИСТУП ОБНОВИ ЦИСТЕРЦИТСКОГ МАНАСТИРА
У КОСТАЊЕВИЦИ, ЗАШТИТИ ЦРКВЕ АРАЧЕ У
ВОЈВОДИНИ И АНАСТИЛОЗИ АРХЕОЛОШКИХ
СПОМЕНИКА

Међу заштитним радовима најједноставнија је, у техничком погледу, анастилоза - рекомпозиција споменика од оригиналних, аутентичних делова. Она је примењена на откривеним грађевинама у Хераклеји Линкестис код Битоља и у Гамзиграду. При таквој обно-

ви неизбежна су и извесна надопуњавања новим деловима. Предузимана су првенствено стога да би се у одређеним случајевима образовале стабилне конструктивне целине. Пре предузимања делимичне обнове проучени су сви откривени делови грађевина и сви архитектонски клесани комади што се на њих односе. На основу идеалне реконструкције целина, извршена је обнова њихових делова. Извођачки пројекти заснивали су се и на исходима проучавања мера, пропорцијских односа, слога градива и његове обраде и обраде спојница. У Хераклеји је коришћена иста грађа као на споменику, а остварена је и иста фактура на додатим деловима. У Гамзиграду је коришћен и нов материјал: вештачки камен и цигле од обојеног бетона.

Делимична обнова, заснована на истим опсежним проучавањима и на идеалној реконструкцији некадашње целине, остварена је на средњовековној цркви Арачи

у Војводини. Пошто су два дела цркве, западни и источни, остали сачувани одвојено готово у пуној висини, било је неопходно извршити извесне надопуне како би се они учврстили и међусобно повезали. То повезивање је остварено обновом arkada између бродова и уграђивањем моћних армирано-бетонских анкера у те дозидане делове. Предвођено је и надзиђивање спољних зидова цркве како би се основа и њен просторни облик нагласили и уобличили. Сврха тих зидова је и заштита унутрашњег простора цркве.

Цистерцитски манастир у Костањевици спада међу споменике на којима је изведена најопсежнија обнова. Његови конаци, грађени од XV до XVIII века, изузетно су били пространи, а опет у великој мери порушени. Најсложенија је била обнова цркве, значајне грађевине из прве половине XIII века. Пошто подаци о изворном изгледу споменика и изгледу у свим доцнијим раздобљима, затим подаци о стању и отпорности његове грађе, утичу на концепцију његове заштите, на самом почетку подробно су анализоване све те чињенице. Извршено је испитивање темеља цркве, њених зидова, петрографско-минералозна испитивања камена од којег је црква грађена, геомеханич-

ких тла. Проучени су бројни документи о стању и изгледу ове просторне целине: стари аустријски планови, старе фотографије, огроман број уломака клесаног каменог украса и других архитектонских комада. Прво се размишљало о могућности да се црква заштити и остави као рушевина. Пошто су петрографске анализе и експериментално третирање камена цркве, силиконским препаратима, показали да се њена драгоценост декоративна пластика не може заштитити под отвореним небом, донета је одлука да се црква потпуно обнови. Црква је у три маха преграђивана, али је био доста добро познат изворни, првобитан облик. Донета је и поред тога, одлука да се она врати у приближно исто стање у којем је била непосредно пред разарање, јер су за такав поступак постојали потпуни подаци. Отступило се од тог начела једино у случају барокног завршетка звоника, јер је он обновљен на основу неколиких графичких приказа.

Обновљени су и порушени делови манастирских конака. Од укупно 9.500м² корисне површине, колико ту има, само је један део добио савремену намену.

